

Гавриш А.А.
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир

РЕЗИСТЕНЦІЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна – це час випробувань для будь-якої країни, але значно важче, коли це не єдина битва, яку ти маєш виграти, оскільки протистояти на полі бою доводиться не лише зовнішньому ворогу, а й внутрішньому – корупції. Це явище для України не нове. Ситуація з корупцією завжди була гальмуючим фактором соціально-економічного розвитку держави.

Дослідження, проведені в 2021-2023 роках, демонструють надзвичайно цікаву динаміку корупційних процесів. Якщо у 2022 році спостерігався короткочасний спалах суспільної згуртованості та зниження корупційних очікувань, то 2023 рік став періодом повернення до звичних корупційних патернів. Більше того, війна створила нові унікальні можливості та ризики для корупційних схем, особливо в таких критично важливих сферах, як оборонні закупівлі, гуманітарна допомога та логістика.

Тому доцільно комплексно проаналізувати еволюцію корупційних практик в Україні в період від передвоєнного часу до сьогодні, розкрити механізми резистентності корупційних явищ та оцінити інституційну спроможність держави протидіяти системним викликам в умовах безпрецедентного

Індекс сприйняття корупції – це глобальний показник, який оцінює рівень сприйняття корупції в державному секторі різних країн світу. В Україні даний показник вимірюється вже давно. На офіційному сайті Transparency International можна отримати інформацію, щодо значення даного показника впродовж 2012-2023 рр. (рис.1).

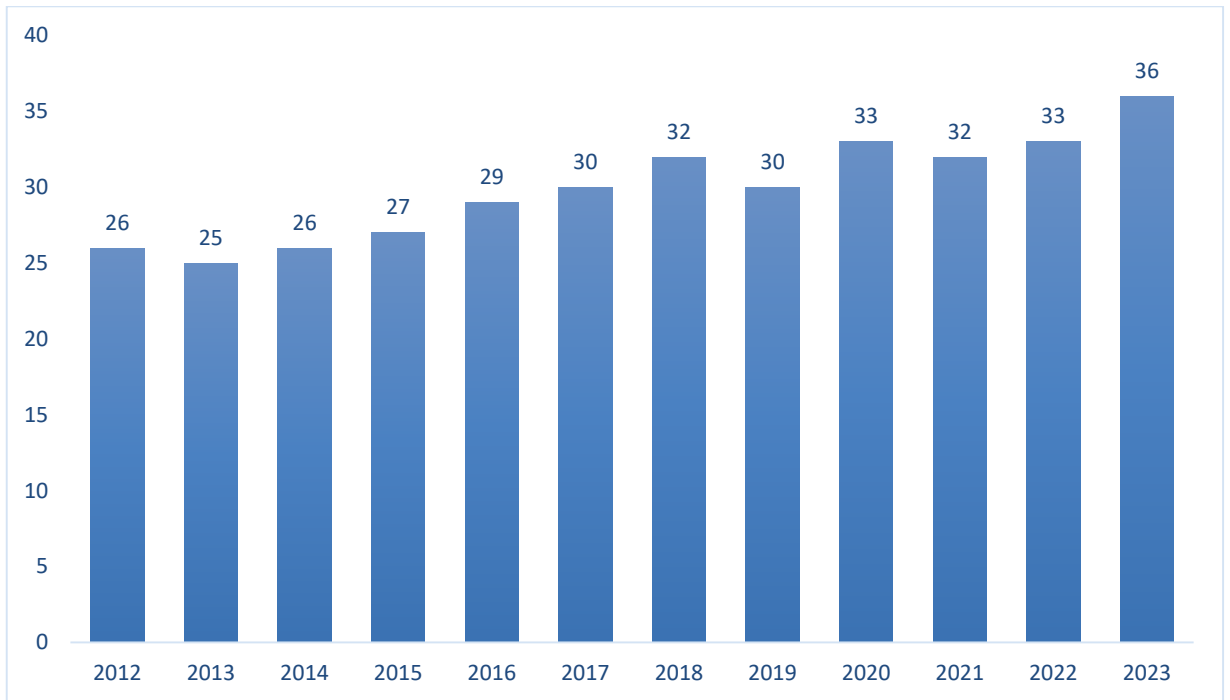


Рис. 1 «Динаміка індексу сприйняття корупції в Україні»

Джерело:[1].

Згідно графіку видно, що з часів Майдану і до теперішнього часу Україна набрала загалом 11 балів у дослідженні. Прогрес України у боротьбі з корупцією – це сталий процес, який продовжується навіть у найскладніший період існування держави. Україна має безперервну тенденцію щодо боротьби з корупцією з 2019 по 2023 рік включно і демонструє позитивну динаміку, навіть попри військову агресію РФ. Однак для більш ефективного результату доцільно оцінювати рівень сприйняття корупції в розрізі галузях людської діяльності.

Систематичні опитування в галузі корупції проводить НАЗК разом з соціологічною компанією GfK Ukraine за підтримки Координатора Проектів ОБСЄ в Україні. Для порівняння даних показників вивчатимемо результати самооцінки респондентів, які передбачають оцінку безпосередньої участі учасників опитування, або членів їх родин в процесі корупційних злочинів чи злочинів пов'язаних з корупцією. Зведені показники оцінки корупційного досвіду населення та бізнесу за самооцінкою у сферах діяльності за 2021-2023 роки відображені в табл. 1-2.

Таблиця 1

Оцінка корупційного досвіду населення у сферах діяльності 2021-2023 рр.

Сфера діяльності	2021р. (%)	2022 р. (%)	2023 р. (%)	Відхилення 2023р. до 2021р. (+;-)
Діяльність сервісних центрів МВС	37,8	26,7	35,7	-2,1
Будівництво та земельні відносини	45,3	23,9	32,5	-12,8
Державна та комунальна медицина	39,4	24,9	32,3	-7,1
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	28,8	28,7	31,4	2,6
Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	33,3	15,5	27	-6,3
Послуги закладів вищої освіти	38,4	25,7	26,6	-11,8
Діяльність правоохоронних органів	50,1	32,7	23,4	-26,7
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	33,5	13	21,6	-11,9
Гуманітарна допомога	-	11,7	19,9	-
Надання адмін. послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)	18	9,9	16,8	-1,2
Діяльність центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	11,4	6,2	8,9	-2,5

Джерело:[2-4].

Аналізуючи корупційний досвід населення можна помітити тенденцію до скорочення випадків участі населення в корупційних схемах. Найвищий рівень корупційного досвіду населення спостерігається у таких сферах як будівництво та земельні відносини, державна та комунальна медицина, діяльність правоохоронних органів. Найбільш проблемними сферами залишаються ті, де є складні процедури, значна взаємодія з державними чи комунальними органами, а також високий рівень залежності споживачів від цих послуг. Для їх покращення потрібні системні реформи та цифровізація процесів. Сфери з найбільшим зниженням корупційного досвіду – це послуги правоохоронних органів (-26,7%) будівництво та земельні відносини (-12,8%), послуги закладів початкової, середньої (-11,9) та вищої освіти (-11,8). Єдина сфера в якій корупція в розрізі років почала зростати – це послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення (+2,6%). Серед можливих

причин такого зростання є ускладнення процедур через воєнний стан або кризу, що створює більше можливостей для корупції, послаблення контролю за цими послугами внаслідок інших пріоритетів державних органів, наявність тиску на постачальників послуг через економічні або соціальні чинники. Важко дослідити гуманітарну сферу, оскільки до початку повномасштабного вторгнення опитування в даній сфері не проводилось. Але як бачимо в таблиці на 8,2% збільшилась кількість респондентів, що стикались з корупцією якраз в гуманітарній сфері, яка швидкими темпами розвивається через війну. Корупція в таких умовах може мати тяжкі наслідки для постраждалих громадян, зокрема для внутрішньо переміщених осіб, поранених, жертв насильства та інших вразливих груп населення. Відсутність належних механізмів нагляду за гуманітарною допомогою сприяє незаконному використанню ресурсів. Військові та цивільні організації, які займаються розподілом допомоги, можуть маніпулювати цими ресурсами на свою користь, переправляючи їх на чорний ринок. Доставка гуманітарної допомоги може бути затримана або взагалі не досягати адресатів через корупційні схеми.

Таблиця 2

Оцінка корупційного досвіду бізнесу у сферах діяльності 2021-2023 рр.

Сфера діяльності	2021р. (%)	2022 р. (%)	2023 р. (%)	Відхилення 2023р. до 2021р. (+;-)
Митниця	42,8	35,2	35,2	-7,6
Будівництво та земельні відносини	32,5	32,5	28,6	-3,9

Продовження таблиці 2

Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками	29	29,3	26,6	-2,4
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	27,2	18,7	24,5	-2,7
Судова система	19	18,8	15,2	-3,8
Діяльність податкових органів	13,2	13,2	13,1	-0,1
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування	27,2	18,6	28,8	1,6

Джерело:[2-4].

У сфері бізнесу найчастіше корупція зустрічається на митниці, в сфері будівництва та земельних відносин, а також під час діяльності із забезпечення правопорядку. Митниця третій рік поспіль залишається на першому місці в рейтингу найкорумпованіших сфер для бізнесу (35,2% осіб, які мали справу з цією сферою, відзначили наявність корупційного досвіду). Цей показник не змінився в порівнянні з 2022 роком. З проаналізованих даних в 2023 році рівень корупції зріс у сфері діяльності правоохоронних органів (+1,6%), однак і в інших сферах суттєвого скорочення випадків корупції не спостерігається (від -0,1 в діяльності правоохоронних органів до -7,6% на митниці). Корупція в діяльності правоохоронних органів виникає через зловживання владою, відсутність належного контролю, що дозволяє маніпулювати розслідуваннями та правовими нормами. Також важливим чинником є складність законодавства, політичний тиск, можливі зв'язки з кримінальними групами та відсутність ефективного громадського нагляду. Все це створює сприятливі умови для корупційних схем, де правоохоронці використовують свої повноваження для досягнення особистих чи групових вигод.

Дослідження корупційних процесів в Україні 2021-2023 років демонструє складну динаміку боротьби з корупцією в екстремальних умовах війни, де попри тимчасове зниження корупційних очікувань у 2022 році, 2023 рік показав повернення традиційних корупційних схем, особливо в критичних сферах, таких як медицина, гуманітарна допомога, діяльність правоохоронних органів, послуги ЖКГ. Водночас, позитивним є те, що держава продовжує системну боротьбу, демонструючи зменшення корупційного досвіду в окремих секторах, що свідчить про поступальний рух України в напрямку подолання корупційних практик, незважаючи на безпрецедентні виклики воєнного часу.

Список використаних джерел:

1. Transparency International Ukraine URL: <https://ti-ukraine.org/>
2. Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/Pages/70/f5/70f5b2f90b754dc70de685d9bba25223e3e717f15583322324126276f8ff51ec6849901.pdf>

3. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/1009488299966710444nacp_report_info_sapiens_2021_ukr_final_.pdf

4. Корупція в Україні 2021: розуміння, сприйняття, поширеність URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/1f23b766-e031-4c3f-81a4-0167b4f93116.pdf>